بررسی آمادگی به اعتیاد دانشجویان رشته رواشناسی بر اساس ویژگی های شخصیتی(نئو)

حمزه احمدیان، چنگیز رستمی*

چکیده

مقدمه وهدف: اعتیاد به مواد مخدر بعنوان یک بیماری و یکی از چهار بحران بزرگ جهان (بحران محیط زیست، فقر، تهدید اتمی و مواد مخدر) به شمار می‌آید و در کشور ما ایران به دلیل وجود بافت جوان جمعیتی، این موضوع پیچیدگی خاص خود را یافته است. این مطالعه با هدف پیش بینی مدل گرایش به اعتیاد دانشجویان بر اساس عوامل شخصیتی (NEO) انجام شد.

مواد و روش‌ها: روش مطالعه از نوع توصیفی- همبستگی بوده و نمونه پژوهش شامل ۲۲۰ نفر از دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته روان شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳ بودند؛ که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه‌های پنج عامل بزرگ شخصیت NEO-FFI، و مقیاس آمادگی به اعتیاد اهواز (LAP) بود. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS-16 تجزیه و تحلیل و با استفاده از نرم افزار LISERL تحلیل مسیر گردید.

یافته‌ها: نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که از بین متغییرهای برونزا برونگرایی و وظیفه‌شناسی با ضریب رگرسیونی ۰/۱۲- و۰/۳۷ به طور مستقیم اثر معنی‌داری بر آمادگی به اعتیاد دارند.

بحث و نتیجه‌گیری: طبق یافته‌ها ویژگی‌های شخصیتی برونگرایی پیش‌بینی‌کننده مناسبی برای گرایش دانشجویان به سوء مصرف مواد بود، بنابراین در حوزه پیشگیری از وابستگی به مواد،آموزش دانشجویان در این زمینه می‌تواندکمک کننده باشد.

واژه‌های کلیدی: پنج عامل شخصیت، آمادگی به اعتیاد، تحلیل مسیر، دانشجویان.

حمزه احمدیان
استادیار گروه روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج، سنندج، ایران

چنگیز رستمی*
کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، شبکه بهداشت و درمان شهرستان کامیاران، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران (نویسنده مسئول)
rostamy_ch59@yahoo.com
۰۹۱۸۱۷۰۸۵۲۰

دریافت: ۹۵/۱/۲۰
پذیرش: ۹۵/۶/۱۶

[Downloaded from sjnmp.muk.ac.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.29252/sjnmp.2.2.22]

مقدمه

اعتیاد به مواد مخدر بعنوان یک بیماری و یکی از چهار بحران بزرگ جهانی (بحران محیط زیست، فقر، تهدید اتمی و مواد مخدر) و همچنین بعنوان یک اختلال زیستی، روانی و اجتماعی اهمیت ویژه‌ای دارد؛ لذا جهت جلوگیری از پیشرفت در بین اقشار جامعه؛ مخصوصاً قشر دانشجو، می‌توان در کنترل و پیشگیری از ابتلا به آن موثر باشد (۱). اعتیاد همچون کوهی یخی است که تنها نوک آن دیده می‌شود. در یک جامعه آنچه همگان از اعتیاد می‌دانند وجود نمایان بخشی از معتادان است. اما دامنه این کوه بخش نادیده آن است که مقدمات شکل‌گیری و پیدایش این پدیده را در پی دارد (۲). آمارها نشان می‌دهند که حدود ۱۶٪ از معتادان ایران کمتر از ۱۹ سال سن دارند و ۲۸٪ آنها بین ۲۰ تا ۲۴ سالگی به اعتیاد روی می‌آورند (۳).

اعتیاد بعنوان «بیماری مغز» شناخته شده است. یعنی فرایند حیاتی که رفتار اختیاری مصرف مواد را به مصرف جبری مواد تبدیل می‌کند. ریشه در تغییرات ساختمانی و شیمی اعصاب مغز مصرف کننده دارد (۴). سوء مصرف مواد و مسئله اعتیاد یکی از مهمترین مشکلات عصر حاضر است که گستره‌ای جهانی پیدا کرده، یا از مرزهای بهداشتی- درمانی پا فراتر نهاده و به یک مشکل روانی، اجتماعی و خانوادگی تبدیل شده است. مصرف مواد مخدر و سایر مواد غیر قانونی توسط نوجوانان و جوانان یکی از مهمترین چالش‌ها و مشکلات سلامت عمومی و روانی- اجتماعی است که مشکلات فردی، اجتماعی، بهداشتی و اقتصادی بسیاری بر جوامع درگیر تحمیل می‌کند (۵).

در بین عوامل گرایش به مصرف مواد، متغیرهای روان شناختی از اهمیت خاصی برخوردار است. چرا که روانشناسان معتقدند تأثیر عوامل زیستی و اجتماعی باید از دریچه گرایشهای روانی فرد به مصرف مواد بگذرد. به عنوان مثال در صورتی که خود فرد نسبت به مصرف مواد نگرش مثبتی نداشته باشد و آن را راه گشای مشکلات خود تلقی نکند، احتمال کمتری وجود دارد که فرد اقدام به مصرف مواد کند، یا در صورتیکه فرد از اعتماد به نفس کافی برخوردار باشد در برابر فشار همسالان که یکی از عوامل مصرف مواد محسوب می‌شود تسلیم نخواهد شد (۶). شخصیت یک مفهوم انتزاعی است یعنی چیزی است مثل انرژی در فیزیک که قابل مشاهده نیست بلکه از طریق ترکیب رفتار، افکار، انگیزش و هیجان استنباط می‌شود (۷). بر این اساس، شخصیت از پنج بعد اصلی تشکیل شده است که عبارتند از **روان نژندی** (تمایل عمومی به تجربه عواطف منفی چون ترس، غم، دستپاچگی، عصبانیت، احساس گناه و نفرت مجموعه حیطه N را تشکیل می‌دهد)، **برون‌گرایی** (مقیاسهای حیطه E به طور قوی با علاقه به ریسک‌های بزرگ در مشاغل، فعال بودن، پرحرف بودن، ترجیح گروههای بزرگ همبسته است)، **انعطاف‌پذیری** (عناصر انعطاف‌پذیری چون تصور فعال، احساس زیبا پسندی، توجه به احساسات درونی، تنوع طلبی، کنجکاوی ذهنی و استقلال در قضاوت حیطه O را تشکیل می‌دهد) **دلپذیر بودن** (داشتن تمایلات بین فردی، همدردی با دیگران از ویژگی مقیاس A است) **وظیفه‌شناسی** (مسئولیت‌پذیری، با وجدان بودن، توصیف کننده قدرت کنترل تکانه‌ها، به نحوی که جامعه مطلوب می‌داند در حیطه C قرار دارد)، (۸).

در مورد سبب شناسی گرایش به مصرف مواد مخدر فرضیه‌های مختلفی بیان شده است، اما هیچ یک از این فرضیه‌ها به تنهایی نمی‌تواند علت گرایش فرد به مواد مخدر را تبیین کند. در بیشتر موارد، مجموعه‌ای از

[Downloaded from sjnmp.muk.ac.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.29252/sjnmp.2.2.22]

عوامل و زمینه‌ها در گرایش افراد به مواد مخدر نقش دارند (۹). طی سالیان اخیر مدل‌های مختلفی در زمینه سبب شناسی و پیشگیری از سوء مصرف مواد مطرح شده‌اند. این مدل‌ها طیف گسترده‌ای از عوامل زمینه ساز ژنتیک، روان شناختی، خانوادگی و اجتماعی را مورد بررسی قرار داده‌اند، با توجه به این که درصد بالایی از جمعیت کشور ما را نوجوانان و جوانان تشکیل می‌دهند و این نسل در آستانه ورود به دانشگاه، ورود به مشاغل مختلف، ازدواج، و... می‌باشند و مهمترین سرمایه جهت رشد و بالندگی یک کشور محسوب می‌شوند؛ لزوم شناسایی عوامل پیشگیری-کننده و پیش‌بینی‌کننده اعتیاد در این قشر و حفظ سرمایه‌های انسانی و اجتماعی کشور بیش از پیش احساس می‌گردد (۱۰).

با توجه به مطالب ارائه شده، سوال اصلی مطالعه این بود که آیا پنج عامل بزرگ شخصیت، می‌توانند گرایش به اعتیاد دانشجویان رشته رواشناسی را پیش-بینی کنند؟

مواد و روشها

این پژوهش یک طرح توصیفی از نوع همبستگی بود. که حجم نمونه این پژوهش شامل۲۲۰ نفر از دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته روانشناسی در نیمسال دوم تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳ دانشگاه آزاد واحد سنندج با استفاده از روش نمونه-گیری در دسترس انتخاب شدند. ابتدا پس از هماهنگی با رئیس دانشکده روانشناسی و کسب اجازه از آنها و ضمن ارائه توضیحات لازم به شرکت‌کنندگان در خصوص محرمانه ماندن اطلاعات دریافت شده، رضایت تمام نمونه‌ها بصورت شفاهی اخذ گردید. توضیحات لازم در مورد چگونگی پر کردن پرسشنامه-ها در اختیار افراد قرار گرفت. معیار ورود رضایت آگاهانه، و دانشجوی رشته روانشناسی بود. معیار خروج دانشجویانی که تمایل به همکاری را نداشتند. برای جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه‌های پنج عامل بزرگ شخصیت NEO-FFI، و مقیاس آمادگی به اعتیاد اهواز (LAP) بود. داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS-16 تجزیه و تحلیل و با استفاده از نرم افزار LISERL تحلیل مسیر گردید.

پرسشنامۀ شخصیت پنج عاملی نئو[1] (NEO-FFI): این آزمون ابتدا بر اساس سه بعد نوروزگرایی، برون گرایی و سازگاری ساخته شد و بعد در فرم تجدید نظر شده آن NEOPI-R؛ دو بعد انعطاف‌پذیری و وظیفه-شناسی به آن اضافه گردید (۱۲). هر یک از ابعاد NEOPI-R شش زیرمقیاس و در مجموع ۳۰ جنبه شخصیت را بر حسب، ۲۴ ماده آزمون در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از کاملاً موافق (نمره پنج) در دو جهت نمره‌گذاری مستقیم و غیر مستقیم ارزیابی می-کند. سه سوال در انتهای آزمون اضافه می‌شود تا اعتبار اجرایی آن مشخص گردد. پژوهشهای مختلف که مورد پایایی و اعتبار این آزمون انجام گرفته است اعتبار و روایی قابل توجهی را برای این آزمون گزارش کرده‌اند (۱۳)، در این پژوهش از فرم کوتاه این مقیاس (NEO-FFI)که ۶۰ سوال دارد استفاده شده است. فرم ۶۰ سوالی مقیاس شخصیتی NEO در مورد دانشجویان علوم انسانی دانشگاههای تهران هنجاریابی شده است (۱۴)، پرسشنامه پنج عاملی NEO-FFI دارای پایایی قابل قبولی است. در ضریب پایایی به روش همسانی درونی برای هر یک از عوامل پنجگانه از شاخص ضریب پایایی آلفای کرونباخ استفاده شده و نتایج زیر به دست آمده است. برای عامل‌های N،E،O،A و C ضریب پایایی با ۱۲ سوال به ترتیب ۷۹٪،۷۳٪،۴۲٪،۵۸٪

1 . Neo five- factor inventory

[Downloaded from sjnmp.muk.ac.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.29252/sjnmp.2.2.22]

و ۷۷٪ بدست آمده که بعد از حذف بعضی سوالهای عامل‌های A،O،E،N و C مقدار ضریب آلفا به ترتیب برای پنج عامل ۷۹٪،۷۶٪،۵۴٪،۶۱٪،و۷۸٪ محاسبه شده است (۱۵)، تحقیقات زیادی برای اعتبار بیرونی این تست انجام گرفته و محققان همبستگی بالایی بین صفات تست NEO-FFI و دیگری ملاک‌های ارزیابی صفات یا عوامل پیدا کرده‌اند (۱۴).

همچنین در این پژهش از مقیاس ایرانی آمادگی به اعتیاد[1] که توسط زرگر (۱۳۸۵) ساخته شده استفاده شد. این مقیاس دارای ۳۶ ماده و ۵ ماده دروغ سنج نسبت به اعتیاد است زرگر این پرسشنامه را با توجه به ویژگیهای روانی اجتماعی جامعه ایرانی تدوین ومورد روایابی قرارداده است. نمره‌گذاری آن بر روی یک پیوستار از صفر (کاملاً مخالفم) تا (کاملاً موافقم) می‌باشد. در عامل آمادگی فعال بیشتری نماده‌ها به ترتیب مربوط به رفتارهای ضد اجتماعی، میل به مصرف مواد، نگرش مثبت نسبت به مواد، افسردگی و هیجان‌خواهی می‌باشد و در عامل دوم (آمادگی منفعل) بیشتری نماده‌ها مربوط به عدم ابراز وجود و افسردگی می‌باشند. پایایی آن به روش آلفای کرونباخ ۹۰٪ محاسبه شده است و روایی ملاکی و روایی سازه آن مطلوب برآورد شد (۱۵).

یافته‌ها

خصوصیات دموگرافیک جنس، مقطع تحصیلی، وضعیت تاهل دانشجویان به شرح جدول ۱ می‌باشد.

میانگین وانحراف معیار آزمودنی‌ها بر حسب ابعاد شخصیت، و آمادگی به اعتیاد در جدول ۲ ارائه شده است.

تحلیل توصیفی نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد، در بین ابعاد شخصیت کمترین و بیشترین انحراف معیار به ترتیب مربوط به انعطاف‌پذیری (۳/۹۳) و وظیفه شناسی (۷/۸۷) می‌باشد. همچنین در بین کل متغیرها بیشترین انحراف معیار مربوط به آمادگی به اعتیاد (۱۶/۳۹) می‌باشد.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای ابعاد شخصیت، و آمادگی به اعتیاد در جدول ۲ ارائه شده است.

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد بین برونگرایی، دلپذیربودن و وظیفه شناسی در سطح (P<۰/۰۱) معنی‌دار است. همچنین بین برونگرائی، دلپذیر بودن، وظیفه شناسی با آمادگی به اعتیاد در سطح (P<۰/۰۱) همبستگی منفی معنی‌دار است.

برای بررسی این سوال که آیا مدل مفهومی ارائه شدهِ ارتباط بین پنج عامل بزرگ شخصیت، و آمادگی به اعتیاد با مدل تجربی برازش دارد، با استفاده از نرم افزار لیزرل، از تحلیل مسیر استفاده شد. در شکل ۱ و جدول ۳ و ۴ نتایج این آزمون ارائه شده است. لازم به ذکر است که مسیرهایی که معنی‌دار نشده‌اند از مدل حذف شدند.

1. Addiction Potential Scale

[Downloaded from sjnmp.muk.ac.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.29252/sjnmp.2.2.22]

جدول۱: خصوصیات دموگرافیک دانشجویان

متغیر		فراوانی	درصد
جنس			
	مرد	۹۶	۴۳/۶
	زن	۱۲۴	۵۶/۴
مقطع تحصیلی			
	کارشناسی ارشد	۹۰	۴۱
	کارشناسی	۱۳۰	۵۹
وضعیت تاهل			
	مجرد	۱۹۶	۸۹
	متاهل	۲۱	۹/۵
	مطلقه	۳	۱/۵

(n=۲۲۰)

جدول ۲: مشخصه‌های آماری آزمودنیها بر حسب ابعاد شخصیت، و آمادگی به اعتیاد

متغیر	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
برونگرائی	۳۴/۲۵	۶/۱۵۷	۱۶	۴۸
روان رنجوری	۳۸/۴۶	۶/۷۰۷	۱۹	۵۵
انعطاف پذیری	۳۸/۳۸	۳/۹۳۱	۲۶	۵۰
دلپذیر بودن	۳۹/۸۷	۵/۷۹۰	۲۰	۵۴
وظیفه شناسی	۴۱/۵۰	۷/۸۷۸	۲۲	۵۹
آمادگی به اعتیاد	۵۶/۶۷	۱۶/۳۹۶	۲۶	۹۶

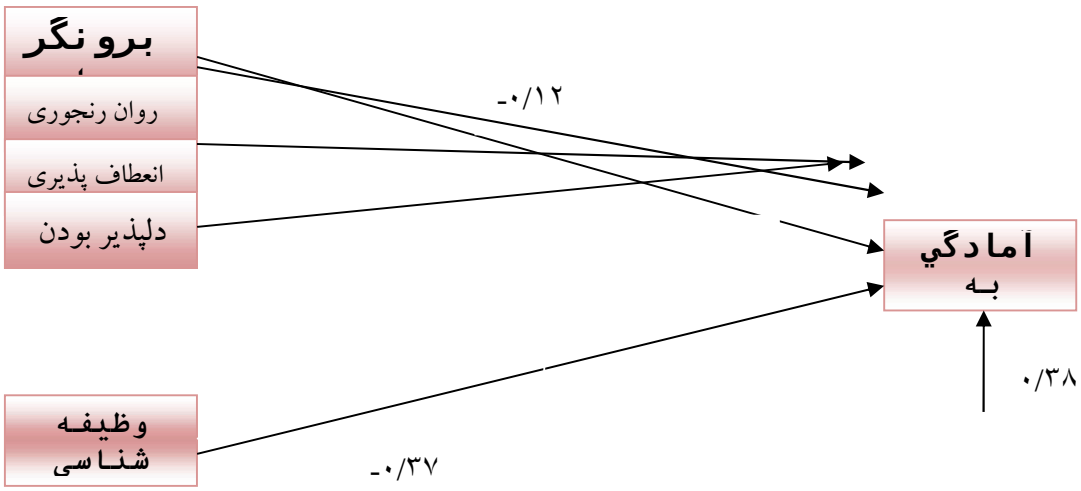
جدول ۳: ضریب بین متغیرهای ابعاد شخصیت، تاب آوری و آمادگی به اعتیاد همبستگی پیرسون

	روان رنجوری	برونگرائی	انعطاف پذیری	دلپذیر بودن	وظیفه شناسی	آمادگی به اعتیاد
روان رنجوری	۱					
برونگرایی	-/۲۴۲**	۱				
انعطاف پذیری	-/۰۴۵	-/۰۲۳	۱			
دلپذیر بودن	-/۳۱۴**	/۳۰۷**	/۰۲۳	۱		
وظیفه شناسی	-/۰۹۳	/۵۰۸**	-/۰۹۳	/۲۳۲**	۱	
آمادگی به اعتیاد	/۱۱۹	-/۵۲۵**	/۰۳۴	/۲۸۴**	-/۷۰۶**	۱

**P<۰/۰۱

[Downloaded from sjnmp.muk.ac.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.29252/sjnmp.2.2.22]

شکل ۱: مدل نهایی پس از برازش مدل نظری با داده‌ها به همراه ضرایب مسیر استاندارد شده

جدول ۴: برآوردها و مشخصات کلی مدل

شاخص ها	برآوردهای استاندارد	کمیت T
مسیرها		
برونگرایی-آمادگی به اعتیاد	-۰/۱۲	۲/۴۴
وظیفه شناسی-آمادگی به اعتیاد	-۰/۳۷	۶/۴۰

جدول ۴ شاخص های نیکویی برازش مدل ارتباط بین پنج عامل بزرگ شخصیت، و آمادگی به اعتیاد

شاخص ها	Df	X2	P	RSMEA	NFI	AGFI	CFI	Nبحرانی
مقادیر	۲	۳/۷۹	۰/۱۵	۰/۰۶۴	۰/۹۹	۰/۹۵	۱/۰۰	۵۲۸/۴۴

براساس نتایج به دست آمده، اثر متغیرهای برونزا و درونزا پژوهش ۰/۶۲ واریانس آمادگی به اعتیاد را تبیین می‌کنند. از بین متغیرهای برونزا برونگرایی و وظیفه شناسی با ضریب رگرسیونی به ترتیب۰/۱۲ - و ۰/۳۷- به طور مستقیم اثر معنی‌داری بر آمادگی به اعتیاد دارند.

همچنین بررسی شاخص‌های نیکویی برازش مدل در جدول ۴ نشان می‌دهد که خی دو به دست آمده با توجه به درجه آزادی معنی‌دار نمی‌باشد (P<۰/۰۵). همچنین ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (RSMEA) برای مدل ۰/۰۶۴ است، این شاخص برای مدل‌های خوب کمتر از ۰/۰۸ و برای مدل‌های ضعیف بزرگتر از ۰/۱۰ است. و بنابراین برای مدل حاضر قابل قبول است. شاخص تعدیل یافته برازندگی (AGFI) برای مدل ۰/۹۵، شاخص نرم شده برازندگی (NFI) ۰/۹۹ و شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)۱/۰۰ است. این شاخص‌ها برای مدل‌های خوب ۰/۹۰ یا بالاتر است. N بحرانی نیز برای مدل‌های برازش یافته باید

[Downloaded from sjnmp.muk.ac.ir on 2026-11-22]
[DOI: 10.29252/sjnmp.2.2.22]

بزرگتر از ۲۰۰ باشد که در این مدل ۵۲۸/۴۴ است، و حاکی از برازش مدل می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

سوال اصلی این پژوهش این بود که آیا مدل مفهومی ارائه شده ارتباط بین پنج عامل بزرگ شخصیت (روان رنجور خویی، برون‌گرایی، گشودگی، توافق و وجدان‌گرایی یا وظیفه‌شناسی)، و آمادگی به اعتیاد با مدل تجربی برازش دارد؟

به منظور بررسی این فرضیه از آزمون تحلیل مسیر توسط برنامه LISREL استفاده شده است. لازم به ذکر است مسیرهایی که معنی‌دار نشده‌اند از مدل حذف شدند، نتایج پژوهش نشان داد که از بین متغیرهای برونزا، برونگرایی و وظیفه شناسی به طور مستقیم اثر معنی‌داری بر آمادگی به اعتیاد دارند.

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای پنجگانه شخصیتی اثرگذار بر آسیب‌پذیری دانشجویان در برابر مواد، عبارتند از متغیرهای، برون‌گرایی و وظیفه‌شناسی لذا نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های مامی و همکاران (۱۳۹۲)، باران اولادی و همکاران (۱۳۹۲)، زرگر و همکاران (۱۳۹۲)، عشرتی فرد (۱۳۹۰)، همسو می‌باشد (۱۶و۱۷و۱۸).

در واقع در یک جمع‌بندی، تحقیقات نشان می‌دهند که افراد آسیب‌پذیر در برابر مواد مخدر با افرادی که نمرات آنها گرایش بالاتری نسبت به سایرین دارند، ویژگیهای شخصیتی به صورت برون‌گرایی بالاتر را نشان داده و معمولاً افرادی با رفتارهای تکانشی، ناشکیبا و بی‌طاقت می‌باشند. در واقع ویژگیهای شخصیتی پیش‌بینی‌کننده مناسبی برای گرایش افراد به سوء مصرف مواد هستند.

به منظور بررسی این فرضیه که پنج عامل بزرگ شخصیت می‌تواند آمادگی به اعتیاد را پیش‌بینی نماید از تحلیل رگرسیون همزمان استفاده شد. نتایج بدست آمده حاکی از آن است که مؤلفه‌های برون‌گرایی و وظیفه‌شناسی می‌توانند به طور معناداری واریانس متغیر آمادگی به اعتیاد را تبیین کنند. نتایج بدست آمده با یافته‌های مامی و همکاران (۱۳۹۲)، باران اولادی و همکاران (۱۳۹۲)، زرگر و همکاران (۱۳۹۲)، عشرتی فرد (۱۳۹۰)، همخوانی دارد (۱۹-۱۶).

در تبیین نتایج بدست آمده از این مطالعه در مقایسه با (زرگر و همکاران، ۱۳۹۲) می‌توان اشاره کرد که دوره نوجوانی مخاطره آمیزترین دوران زندگی از نظر شروع مصرف مواد است. با توجه به ویژگیهایی چون میل به استقلال و تحمیل ارزشهای خود به والدین و دیگران در این دوره به ویژه در نوجوانان با ساخت شخصیتی برونگرا، قرار گرفتن در دوره نوجوانی می‌تواند نقش مهمی درآسیب‌پذیری در برابر مواد را داشته باشد. چون افراد برونگرا شاداب، پر انرژی و معاشرتی هستند، ارتباط و تعامل‌شان با دیگران تسهیل یافته و عملکردشان افزایش می‌یابد؛ همچنین از دیگر ویژگیهای افراد برونگرا، این است که به طور مخلصانه از بودن با دیگران لذت می‌برند. علاوه بر این افراد با وظیفه‌شناسی بالا تمایل شخصی به توانمندی در انضباط وظیفه‌مند بودن را نشان می‌دهد و نمرات پایین در این مقیاس با رفتارهای پرخطر چون سوء مصرف مواد و مصرف الکل مرتبط است (۱۶).

از دیگر تبین‌های فرضیه فوق که با مطالعه مامی و همکاران (۱۳۹۲)، همسو بود. قابل پیش‌بینی بودن اعتیادپذیری دانشجویان با توجه به متغیرهای برون-گرایی و وظیفه‌شناسی است. از این میان برون‌گرایی بیشترین سهم را در زمینه‌ی احتمال ابتلای فرد به اعتیاد دارد. در واقع می‌توان این چنین پیش‌بینی کرد که افراد

[Downloaded from sjnmp.muk.ac.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.29252/sjnmp.2.2.22]

برون‌گرا بیشتر از افراد غیر برون‌گرا به مصرف مواد رو می‌آورند. پس از برون‌گرایی ورود متغیر وظیفه شناسی به مدل پیش‌بینی‌کننده‌ی منفی روی آوری افراد به اعتیاد است در واقع می‌توان این طور گفت که دانشجویانی که وظیفه‌شناس‌تر از دیگر همسالان خود هستند احتمال روی آوردن شان به مصرف مواد کمتر از دیگر دانشجویان است(۱۷).

برون‌گرایی موضوعی که در برگیرندهٔ سبک عاطفی مثبت و هیجان های مثبت، روابط بین فردی صمیمی و سطوح بالای تعامل و فعالیت اجتماعی است. در تبیین این رابطه که همسو با مطالعه (عشرتی فرد،۱۳۹۰) بود. می‌توان گفت که هیجانهای مثبت، تلاشهای فعالانه را برای رویارویی با تنش افزایش می-دهد و می‌تواند این اعتقاد که تلاشها موفقیت‌آمیز هستند را ارتقا بخشد (۱۸).

همچنین سطوح بالای برون‌گرایی در رویارویی با مصیبت‌ها، سازگارانه است، زیرا افراد برون‌گرا به احتمال بیشتری حمایت دیگران را جست‌وجو می‌کنند و در این امر موفق هستند. ثابت شده کودکانی که از درگیر شدن در تعاملات اجتماعی لذت می‌برند، بیشتر قادرند مراقبت و توجه دیگران را جلب کنند. عاملی که می‌تواند در سازگاری با موقعیتهای تنش‌زا کمک کننده باشد؛ در مقابل کودکانی که تحریک‌پذیر و کج خلق هستند، به راحتی با تغییرات محیطی آشفته می-شوند و حواس آنان به راحتی پرت می‌شود، کمتر قادرند با مصیبت و سختی مقابله کنند و به احتمال بیشتری خشم و طرد والدین را جلب یا استنباط می-کنند، به خصوص اگر والدین هم آشفته باشند (۱۹).

در بخش دیگری از یافته‌ها، برازندگی مدل، مورد مطالعه قرار گرفت که نتایج نشان داد که مدل ارائه شده یک مدل برازنده است. با توجه به این که این نتایج مربوط به پردازش مدل با داده‌هاست (تأییدی بر این روابط) لذا از نظر تئوریک بررسی نمی‌شود. در ارزیابی بخش اندازه‌گیری مدل محقق باید به بررسی بین متغیرهای مدل بپردازند. در این جا هدف تعیین اعتبار یا روایی و اعتماد یا پایایی است. پس از معین شدن مدل، طرق متعددی برای برآورد نکویی برازش کلی مدل با داده‌های مشاهده شده وجود دارد. به طور کلی برای تأیید مدل، استفاده از سه تا پنج شاخص کافی است که در این پژوهش به منظور تأیید مدل ارائه شده از چهار معیار RMSEA، NFI، CFI و N استفاده شده و برازش مطلوب و قابل قبولی را برای مدل ارائه شده، مطرح نموده‌اند، بازنگری نتایج مطرح شده در مدل ۱ نشان می‌دهد مسیر ویژگیهای شخصیت پنج عاملی به آسیب‌پذیری در برابر مواد (گرایش به مواد)، با وجود معنی‌دار شدن چهار مسیر به لحاظ بالا بودن میزان اثر این مسیر در استعداد اعتیاد و متغیرهای مورد بررسی از ارزش و اعتبار زیادتری نسبت به سایر مسیرها برخوردار است. لذا پژوهش حاضر این مسیر را به عنوان مسیر تئوریک چگونگی گرایش به اعتیاد از طریق ویژگیهای شخصیت پنج عاملی معرفی می‌نماید و متغیرهای این مسیر را به عنوان علل (افزایش و کاهش دهنده) گرایش به اعتیاد مطرح می‌کنند.

این مدل نشان داد که مؤلفه‌های شخصیتی (برون-گرایی، وظیفه‌شناسی) عمده‌ترین عامل پیش‌بینی‌کننده گرایش به مصرف مواد در دانشجویان است. بر این اساس هر چه نوجوان در ساخت شخصیتی خود، وظیفه شناسی و همچنین تاب‌آوری را بهتر تجربه کرده باشد، احتمال عدم گرایش به مصرف مواد به طور قابل توجه در او افزایش می‌یابد. همچنین مؤلفه معاشرتی، پر انرژی بودن، تکانشگری، حاضر جوابی و سطح بر انگیختگی مغزی پایین و علاقه به فعالیتهای هیجان‌انگیز و تحریک‌کننده از دیگر عامل‌های گرایش به مصرف مواد می‌باشند.

[Downloaded from sjnmp.muk.ac.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.29252/sjnmp.2.2.22]

از محدودیتهای این پژوهش، بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری در دسترس در یکی از دانشکده‌ها بود که از توان تعمیم‌پذیری یافته‌ها می‌کاهد.

با توجه به نقش مستقیم و غیرمستقیم ویژگیهای شخصیت (برون‌گرایی، وظیفه شناسی) در مصرف مواد نوجوانان، به نظر می‌رسد که تهیه و اجرای برنامه‌های مداخله‌ای و پیشگیرانه مبتنی بر ساخت شخصیت و می‌تواند اثربخشی قابل توجهی در کاهش گرایش به مصرف مواد، و نیز مشکلات و آشفتگی‌های عاطفی زمینه ساز مصرف داشته باشد. و همچنین از آن جایی که نتیجه این تحقیق بر آسیب‌پذیری در برابر مواد را نشان داد، مراکز مشاوره دانشجویان می‌توانند در کلاس‌های درسی با تشکیل کار گروههای آموزشی و راه‌های دستیابی به دانشجویان ایجاد نموده و باعث افزایش تاب‌آوری در آنان شوند. و در پایان در خصوص محدودیتهای تحقیق باید گفت که اعتیاد یک بیماری پیچیده و چند وجهی است که عوامل بی-شماری مانند، جدایی والدین، وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانواده، میزان تحصیلات والدین و... در شکل‌دهی آن تأثیر دارد. و در پژوهش حاضر این متغیرها مورد بررسی قرار نگرفته است همچنین علاوه بر محدودیت نمونه مورد بررسی و لزوم رعایت احتیاط در تعمیم نتایج، توجه به این نکته لازم است که مدل ساختاری ارزیابی شده در پژوهش حاضر ناظر بر روابط ساختاری بین تعدادی از عوامل مرتبط با مصرف مواد است و عوامل متعددی وجود دارد که با مصرف مواد همبسته هستند ولی نقش آنها در این پژوهش مورد بررسی قرار نگرفته است. به مسئولین پیشنهاد می-شود تا جلسات و کارگاه‌های آموزشی مختلفی را در زمینه اعتیاد برای دانشجویان برگزار نمایند. همچنین با برگزاری مسابقات ورزشی و علمی به مناسبتهای مختلف همچون کوهنوردی، تیراندازی، سوارکاری، موتورسواری، دوچرخه‌سواری، اردوهای مهیج، اقدامی مناسب جهت پیشگیری از اعتیاد محسوب می‌گردد.

تشکر و قدردانی

از" دبیر خانه ستاد مبارزه با مواد مخدر" به خاطر حمایت مالی از این طرح تشکر و قدردانی می‌شود، همچنین از گروه روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج خصوصاً جناب آقای دکتر حمزه احمدیان و سرکار خانم دکتر مریم اکبری تشکر می‌شود.

References

1. Nabdel, Y. Guidelines for physicians in the treatment of substance dependence, Arjmand press,2010.[persian].
2. Alston, W.P. Yinger, M & Legenhausen, M. The religion and the new perspectives. Tavakoli,GH. Ghom: Islamic Propagation Office of Qom Seminary press,2002.
3. Barghi F. The assessment of the addiction potential of high school students in Tehran M.A Thesis. AllameTabatabaee University. 2004.[Persian]
4. Kaplan, B & Sadock ,V.Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences –Clinical Psychology (Vol. 1). Translator Fardin rezaei .(2013).Tehran: arjomand prees.
5. Soleimaninia, L. The prediction of high risk behaviors of adolescence based on positive and negative dimension of mental health. J Soc Welfare Rehabil Sci 2005; 1:52- 8.[persian].
6. Hampson, S. E., Andrews, J. A, Barckley, M., Lichtenstein, E, & Lee, M. E. Personality traits, perceived risk, and risk-reduction behaviors: A further study of smoking and radon. Health Psychology 2006; 25: 530-536.

[Downloaded from sjnmp.muk.ac.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.29252/sjnmp.2.2.22]

7. Parvin, L & John, O, B. Personality: Theory and Research, translator Mohammad Jafar Javadi and Parvin Kadivar,2003. Tehran: Ayizh.
8. McCrae, R. R. & Costa, P.T. A five –factor theory of personality. In L.A. Pervin, & O.P. John (Eds). Handbook of personality: Theory and research, 2001. (pp.139-154). New York. London: The Guilford Press.
9. Gordon K. Personality disorders in early adolescence and the development of later substance use disorders in the general population. Drug Alcohol Depend 2007; 88: 71-84.
10. Besharat, MA. Resilience, vulnerability and mental health. The journal Psychological Science. 2008; 24:373-83.
11. Hampson, S. E., Andrews, J. A., Barckley, M., Lichtenstein, E., & Lee, M. E..Personality traits, perceived risk, and risk-reduction behaviors: A further study of smoking and radon. Health Psychology. 2006; 25: 530-536.
12. McCrae, R. R. & Costa, P.T. A five –factor theory of personality. In L.A. Pervin, & O.P. John (Eds). Handbook of personality: Theory and research. New York. 1999, The Guilford Press.
13. Garoosi farshi, M. Study a new approach in the evaluation of personality, Tabriz research community, 2003. [persian].
14. kiamehr, J. Normalization Form Five-Factor Inventory Niue emotional structure in social science students of Tehran University, the name of the master measure, Allameh Tabatabai University in Tehran, Faculty of Education and Psychology,2004.[persian].
15. Zarinkelk, H.R. The effect of reducing vulnerability to addiction components of resiliency and attitude of students towards drug use. Thesis Clinical Psychology Allameh Tabatabai University, 2009. [persian].
16. Zargar, Y. Najarian, B., & Neami, A.Z. Study the personality feature (sensation seeking, assertiveness and psychological hardiness), religious attitude and marital satisfaction with the preparation of addiction potential among the staff of an industrial company in Ahvaz. Chamran University Journal of Psychology. 2008; 15 (1): 71-79. [persian].
17. Mami,S.H. Ahadi,H;naderi, F. Enayati, M.S. Mazaheri,M.M. Tendency towards addiction model prediction based on personality factors (NEO) by mediator mental health, Ilam University of Medical Sciences, in the twenty-first. 2013; 6. [persian].
18. Eshrati, T. Structural relationship between risk and protective factors Psychological addiction prepare high school students in the city of Mashhad. MA thesis in clinical psychology, shahid Chamran University, 2010. [persian].
19. Baran oladi,S. Navidian, A. Kaveh Farsani, Z. Relationship between abuse of the feature personality, conformity and sexuality in high school students, University of Medical Sciences June, 2013. 33-42. [persian].

[Downloaded from sjnmp.muk.ac.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.29252/sjnmp.2.2.22]

Study of tendency of psychology students to addiction based on personality characteristics (neo)

Ahmadian H, Rostamiy Ch*

Ahmadian H
Associated Professor, Islamic Azad Univercity of Sanandaj, Sanandaj, Iran.

Rostamiy Ch*
MS in Psychology, Health Network of Kamyaran, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.
(Corresponding Author)
rostamy_ch59@yahoo.com

Abstract

Introduction and Aims: Drug addiction is considered as a disease and one of the four major crisis in the world (environmental crisis, poverty, nuclear threat and drugs) and this issue has become complex in Iran due to the presence of young population. This study was conducted to predict students' tendency to addiction model based on personality factors (NEO).

Materials and Methods: The study was descriptive - correlational and the sample consisted of 220 undergraduate and graduate psychology students at Islamic Azad University in Sanandaj, in the academic year 2014-2015 who were selected using the convenience sampling method. Research tool was a five-factor model of personality NEO-FFI, and addiction potential scale of Ahvaz (LAP). Data analysis was conducted using SPSS-16 and LISERL software was utilized for path analysis.

Results: Regression analysis results showed that among the exogenous variables, extroversion and conscientiousness with regression coefficient of -0.15 and 0.37 had a direct significant effect on tendency to addiction.

Conclusion: The results suggested that extroversion was a good predictor for students' tendency to drug abuse. Therefore, education can help in the field of prevention of drug dependence.

Key words: five personality factors, tendency to addiction, path analysis, university students.

[Downloaded from sjnmp.muk.ac.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.29252/sjnmp.2.2.22]